

Trekvlinders in 1975

door

B. J. LEMPKE

Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Amsterdam

(Zesendertigste jaarverslag)

ABSTRACT. — Report on the migrating Lepidoptera observed in the Netherlands in 1975. An abridged version in English is added at the end of the paper.

De winter van 1975 was de warmste sinds 1706. In december en januari werden hoge temperaturen gemeten, van 13 op 14.I bijvoorbeeld te De Bilt 13,4° C! Wel waren deze maanden somber en nat. Februari daarentegen was heel zonnig en droog. Geen wonder dat bij zulke extreme weersomstandigheden de voorjaarsflora in de war raakte en talrijke meldingen van abnormaal vroeg bloeiende planten bij de kranten binnen kwamen! Al half januari bloeiden de oranje crocussen massaal en in de loop van februari volgden ook de andere met gevolg, dat half maart al geen bloem meer te zien was. Overigens veranderde het weer nu drastisch. Maart en het begin van april waren vrij guur met dagtemperaturen die schommelden om de 5°, gepaard met tamelijk veel regen en soms zelfs natte sneeuw. Ook de hele meimaand en de eerste dagen van juni bleef het onaangenaam koud, maar na 5.VI verbeterde het weer belangrijk en tot ongeveer 10.IX genoten we met enkele korte onderbrekingen van fraai zomerweer. September was over het algemeen nog vrij goed, maar oktober werd tamelijk koud. Op 13.X viel zelfs hier en daar sneeuw en kwam in het oosten al nachtvorst van —5° C voor. November was eveneens aan de koude kant, terwijl het in december omstreeks de 20ste enkele dagen licht vroom. Samen-gevat: een zeer zachte winter, een kille lente, een mooie zomer en een middelmatige herfst.

Dank zij de zonnige zomer waren de gewone dagvlinders meest goed vertegenwoordigd. *Aglais urticae* (Linnaeus) vloog weer talrijk in de tweede helft van augustus en begin september en *Inachis io* (Linnaeus) had een duidelijke tweede generatie, die plaatselijk tot ver in oktober gezien werd. Merkwaardig evenwel was, dat terwijl *Pieris rapae* (Linnaeus) zeer talrijk vloog, *Pieris napi* (Linnaeus) van diverse plaatsen als zeer schaars of zelfs ontbrekend gemeld werd. Van *Papilio machaon* Linnaeus kwamen slechts enkele meldingen binnen: Nieuwenhagen, Ospel, Luijksgestel en Oosterland (Zld).

Bruikbare gegevens werden van 110 medewerkers ontvangen, waaruit het volgende verslag samengesteld kon worden.

1. *Pieris brassicae* (Linnaeus). Op de Maasvlakte bij Rozenburg werden op 11.VI omstreeks 14 uur een 25-tal exemplaren geteld, die met tussenpozen van ± 10 minuten in zw richting vanuit zee binnen kwamen vliegen met wind mee (W. Grinwis).

Op 30.VII werden ongeveer een mijl uit de kust van Egmond aan Zee in twee uur zes stuks geteld, die bij no wind oostwaarts vlogen (J. C. Koster).

Op 2.VIII werden te Ouddorp 11 stuks geteld, die vanuit zee binnen kwamen vliegen (W. Grinwis).

Op 7.VIII werd midden op de Waddenzee tijdens de bootreis van Terschelling naar Harlingen een trek van naar schatting 1000 stuks gezien, die bij nno wind noordwaarts vlogen. Vele verongelukten in het water, maar een flink aantal steeg weer op alsof ze even gerust hadden (J. H. Woudstra).

Op 8.VIII werden op de zeereep bij Bloemendaal ± 30 stuks geteld, die met onregelmatige tussenpozen bij zo wind zw-waarts vlogen (Alders).

Grote concentraties op het strand te Noordwijk aan Zee op 31.VII en 5.VIII (A. Elferink) zullen ook wel met trek in verband gestaan hebben.

Los hiervan staat waarschijnlijk wel de vangst van een vers ♀ op 4.VIII om 22.30 op het vanglakken te Brielle (P. J. Rooij). Dat deze vlinder ook in donker zou trekken, is in elk geval niet bekend.

2. *Pieris rapae* (Linnaeus). Tijdens de fietstocht over de Zeelandbrug van Noord-Beveland naar Schouwen-Duiveland werden op 1.VIII tussen 12.30 en 13.00 omstreeks 40 stuks geteld, die meest van n naar z vlogen, in de regel solitair, soms in kleine groepjes bij matige nw wind (L. J. van Marion).

Op 27.VIII over een polderweg bij Zoetermeer rijdend zag Th. Blokland in een kwartier tijd meer dan 200 stuks in oostelijke richting voorttrekken, soms even hun vlucht onderbrekend om op de distels nectar te zuigen. Een klein aantal vertoonde echter geen enkele neiging verder te trekken.

3. *Colias hyale* (Linnaeus). Slechts 14 exemplaren werden waargenomen, alle in het zuid-oosten van het land. Twee hiervan behoorden tot de eerste generatie (14.V Voerendaal, 30.V Weert), de andere werden van 30.VII-16.IX gemeld van Gulpen, Echt en Budel.

4. *Colias croceus* (Fourcroy). Niet meer dan 6 stuks, eerste op 4.VIII, laatste op 6.IX, alle in de zuidelijke helft: Echt, Roosteren, Oosterland (Zl.), Sommelsdijk.

5. *Vanessa atalanta* (Linnaeus). De eerste werd 14 april te Zeist gezien (A. Vlugg), de tweede drie dagen later te Olst (W. Gerritse). Daarop volgden nog vier waarnemingen in deze maand, doch in totaal slechts vijf exemplaren op vier data in mei. Ook juni bracht geen verbetering. De vlinder werd op niet meer dan vijf data gezien met in totaal 10 stuks. Vanaf de tweede decade van juli ontbrak de atalanta echter zelden, al bleven de dagtotalen bijzonder laag. In augustus werd de vlinder wat minder schaars, hoewel dagtotalen boven 20 slechts sporadisch voorkwamen. Gewoner werd hij pas half september, toen de tweede hier geboren generatie vloog, maar het hoogste dagtotaal bedroeg toch niet meer dan 87 (op 20.IX). Na de eerste oktoberdagen zakte het aantal al weer sterk in en 2 november werden de laatste gezien (Swalmen en Echt).

Aanwijzingen voor de retourvlucht in de herfst zijn een exemplaar dat op 15.X bij Kats op ± 5 m hoogte snel in zw richting de Oosterschelde over vloog (J. Wedts de Swart), en een tweede dat 16.X om 23 uur te Brielle op de HP-lamp verscheen (P. J. Rooij).

Het totaal aantal waarnemingen bedroeg 1615, voor deze soort een zeer matig resultaat, waarschijnlijk wel een gevolg van de zwakke voorjaarsimmigratie.

6. *Cynthia cardui* (Linnaeus). Pas op 6 juni werd de eerste distelvlinder gemeld (Gaanderen, Mej. J. Schat), gevolgd door de tweede op 25.VI te Rijsbergen (K. Kuypers). Slechts drie waarnemingen in juli, maar in augustus meldingen op vrijwel op alle dagen met maxima van 79 en 82 op 11 en 12.VIII. Na 17.VIII kwam echter alleen nog 28.VIII met een totaal van 11 stuks boven de tien. Daarna werd *cardui* zeer schaars en in oktober werd hij nog maar sporadisch gezien. Slotdatum: 23.X te Zoetermeer (Th. Blokland).

Totaal aantal waarnemingen: 473, wel belangrijk beter dan de twee voorafgaande jaren, maar natuurlijk toch een zeer matig seizoen.

7. *Issoria lathonia* (Linnaeus). Op 23 juni zag A. Vlugs een exemplaar te Deurne. Dit bleef het enige dat buiten het duingebied waargenomen werd.

Daar werd de eerste pas op 21.V bij Wassenaar gezien (A. Elferink), te Egmond zelfs nog later (12.VI, Br. F. Melkert). Bovendien was deze voorjaarsgeneratie ook heel schaars. Maar de fraaie zomer was voor deze warmte minnende soort zeer gunstig. Op 27.VIII telde W. Kuijken niet minder dan 61 stuks op bloeiende munt te Zandvoort. En K. Alders merkte op, dat hij in de duinen bij Haarlem in jaren niet zoveel exemplaren in augustus gezien had. Slotdatum: 2 oktober een ♀ te Egmond-Binnen (Br. Melkert).

8. *Acherontia atropos* (Linnaeus). Slechts vier meldingen: 15.VIII te Rhenen, 4.IX te 't Harde, 19.IX te Zwaagwesteinde en 14.X de laatste te Leeuwarden.

9. *Agrius convolvuli* (Linnaeus). Deze was met vijf gemelde exemplaren al niet veel beter: 1.VIII te Noordwijk, 14.IX te Ospel, 18.IX te Hemmen, 4.X te Ouddorp en 8.X te Blerick.

10. *Macroglossum stellatarum* (Linnaeus). De eerste werd 3 juli te Groet gezien (J. C. Koster), de laatste immigrant 9.VIII te Zeist. Opvallend was een waarneming van maar liefst 12 stuks op 22.VII te Valkenisse, die in nw richting verder vlogen (B. van Aartsen). De hier geboren generatie werd van 12.IX-3.X gemeld, steeds in zeer klein aantal. Het totaal aantal waarnemingen bedroeg 27, weinig natuurlijk, maar daarmee werden wel alle jaarcijfers vanaf 1965 overtroffen!

Vindplaatsen: Voerendaal, Oostburg, Ouddorp, Rotterdam, Leidschendam, Egmond-Binnen, Groet, Breukelen, Zeist, vooral dus in het westen.

11. *Agrotis ipsilon* (Hufnagel). Eerste afgevlogen immigrant 19 mei te Nuene (Vlugs), de laatste 10.VII te Brielle (P. J. Rooij). In totaal werden slechts negen stuks van deze generatie gezien. De hier geboren vlinders vlogen van 11.VIII (Oosthuizen, Heerde) tot 31.X (Stein), zeer schaars in VIII, vrij regelmatig in IX en meest weer sporadisch in X. Het jaartotaal bedroeg slechts 58, het laagste sinds 1956 met de telling van deze soort begonnen werd. De vindplaatsen lagen verspreid over een groot deel van het land.

12. *Helicoverpa armigera* (Hübner). Tot mijn verbazing vloog op de warme avond van 10 juli een exemplaar van deze zeldzame immigrant (de eerste sinds 1962!) bij mij de kamer binnen, bijna in de klauwen van de kat, maar ik was hem net iets te vlug af.

13. *Macdunnoughia confusa* (Stephens). Eerste waarneming: 10.VI te Ubach-over-Worms (J. Pöschkens), gevolgd door de tweede op 18.VII te Venlo (C. Ottenheijm). In augustus op vijf dagen signaleerd en op tien in september. Laatste waarneming: 7 oktober te Gulpen (F. J. van Oosterhout). Hoewel de aantallen per dag zeer gering waren (in de regel één, soms twee) viel het totaal van 21 erg mee dank zij de vrij talrijke data dat de soort gezien werd.

Dat de vlinder heel makkelijk te kweken is, blijkt wel uit de ervaring van Van Oosterhout. Een op 7.VIII te Wijlre gevangen ♀ legde de beide volgende dagen $\pm$ 120 eieren. De rupsen kwamen al 12.VIII uit, twee weken later verpopten de eerste en omstreeks 10.IX waren 55 vlinders uitgekomen.

Vindplaatsen: Gulpen, Wijlre, Ubach over Worms, Maastricht, Vlodrop, Swalmen, Venlo, Weert, Ospel, America; Soerendonk; Heerde.

14. *Autographa gamma* (Linnaeus). Eerste waarneming pas 5 mei te Melick (M. Franssen). Daarna werd de vlinder nog op vijf dagen in een enkel exemplaar gezien. Vanaf 7.VI echter is er nauwelijks een haat in de waarnemingen, al bleven de aantallen voorlopig nog klein. Pas op 17.VII kwam het dagtotaal voor het eerst boven 100. In augustus echter vond een zeer sterke stijging plaats. Honderden werden soms bij lichtvangsten geteld en op bloeiende heide vlogen de dieren niet zelden bij duizenden. Zulke massale vluchten werden bv. op 11.VIII bij Diever gezien, op 14.VIII bij Stramproy op havikskruid, op 29.VIII op de Kralose heide, op 30.VIII op de Brunssumer heide, op 31.VIII bij Blerick, Grubbenvorst, Stakenberg bij Nunspeet, Holterberg, op Vlieland op lamsoor. Op 2.IX vloog *gamma* nog massaal op de Holterberg, maar vijf dagen later was het aantal al sterk afgezaakt. Op 3.IX werden op de Brunssumer heide nog maar zes stuks geteld! In de derde decade van september daalden de dagtotalen

sterk en na 2.X kwamen ze geen enkele dag meer boven 100. Toch ontbrak de vlinder tot 10.XI vrijwel nooit geheel. Laatste waarnemingen: 23 en 24.XI te Simpelveld (G. Langohr).

Totaal aantal waarnemingen: 475.000. Natuurlijk berust dit voor een deel op ruwe schattingen, maar het geeft wel duidelijk de enorm sterke herfstvlucht aan, te verrassender na de vrij zwakke voorjaarsimmigratie. Maar het *gamma*-♀ legt veel eieren en de warme zomer was blijkbaar zeer gunstig voor de ontwikkeling. Volgens onze gegevens was 1975 het beste jaar na 1946.

15. *Margaritia sticticalis* (Linnaeus). Eerste vangst: 6.VII te Epen (K. J. Huisman), laatste 30.IX bij de Abdij Sion (G. Flint). Daartussen nog op vijf dagen in augustus en drie in september gemeld. In totaal werden 16 stuks geteld, het beste jaar na 1970, toen we tot 19 kwamen. Vindplaatsen: Epen, Meinweg, Belfeld, Ospel; Best; Melissant, Goedereede; Amersfoort; Heerde; Abdij Sion (gem. Diepenveen), Nagele.

16. *Udea ferrugalis* (Hübner). Alleen op 29.VIII werd te Melissant een exemplaar in de val aangetroffen (Huisman).

17. *Nomophila noctuella* (Denis & Schiffermüller). Eerste op 6.VIII bij de Abdij Sion (Flint), laatste 4.X te Schinveld (Langohr). Daartussen liggen een aantal waarnemingen in augustus en vooral in september, bijna steeds beperkt tot een enkel exemplaar per dag. Het totaal bedroeg dan ook niet meer dan 21, wel belangrijk beter dan dat van de drie voorafgaande jaren, maar niet te vergelijken met de bijna 25.000 van 1962!

18. *Diasemia litterata* (Scopoli). Een verrassing was de vangst van een exemplaar van deze fraaie maar zeer zeldzame Pyralide te Epen op 7 juli (Huisman).

19. *Plutella xylostella* (Linnaeus). Eerste pas op 8 juni te Melissant, laatste op dezelfde plaats op 4 november. In juni op bijna de helft van het aantal dagen gemeld, van begin juli tot half september zelden ontbrekend, daarna met soms vrij grote hiaten. Het aanvankelijk zeer kleine dagtotaal begon tegen eind juli snel te stijgen (uitkomen van de nieuwe generatie), om op 14.VIII de top te bereiken (262 stuks, de meeste in een val te Melissant). Na 2.IX kwam geen enkele dag meer boven de tien. Overigens werd nog 22.X te Rotterdam een rups gevonden, die al op 30.X de vlinder leverde (Elfferich). Jaartotaal: 1168, matig, maar veel beter dan in 1974.

Van de meeste immigranten waren de aantallen dus aan de matige tot zeer matige kant, terwijl *Autographa gamma* de grote uitschieter was. Opvallend was het voor de tweede maal ontbreken van *Peridroma saucia* (Hübner) en *Orthonama obstipata* (Fabricius).

Van enkele regelmatig in de verslagen bijgehouden soorten kan nog het volgende gemeld worden:

Mythimna albipuncta (Denis & Schiffermüller). Handhaaft zich nog steeds in Zuid- en Midden-Limburg, hoewel de aantallen zeer klein zijn vergeleken bij 30 jaar geleden. Zonder duidelijke onderbreking waargenomen van 6.VI-6.X. Het enige buiten dit gebied waargenomen exemplaar zag Vlug 16.VI te Zeist.

Mythimna l-album (Linnaeus). Eerste generatie in zeer klein aantal gezien van 10.VI-17.VIII, tweede van 31.VIII-18.X. Vindplaatsen: Eijgelshoven, Posterholt, Swalmen, Nederweert, Ospel, America; Deurne; Beusichem, Heerde; Abdij Sion. Totaal aantal: 58, zeer matig dus. Maar hiervan verschenen liefst 43 op de lamp te Beusichem (M. Melchior)!

Hoplodrina ambigua (Denis & Schiffermüller). Was behalve in Limburg ook weer present in het zw van het land. Eerste waarneming: 5.VI te Melissant, laatste aldaar 13.IX. Twee generaties, die zonder duidelijk hiaat in elkaar overgingen. Totaal aantal 132, ongeveer een derde van 1974.

Vindplaatsen: Epen, Heerlen, Stein, Posterholt, Ospel, America, Venlo, Velden; Melissant, Ouddorp, Brielle.

SUMMARY

In the report on the migrating Lepidoptera in the Netherlands in 1975 the following particulars are mentioned:

1. *Pieris brassicae* (Linnaeus). A few small migrations in June, July and August, close to the coast of the North Sea, and even one on sea.

2. *Pieris rapae* (Linnaeus). Two observations of migration in the south-east of the country.
  3. *Colias hyale* (Linnaeus). Only 14 specimens, all in the south-east, two belonged to the first generation.
  4. *Colias croceus* (Fourcroy). Only six specimens.
  5. *Vanessa atalanta* (Linnaeus). First observed on 14 April. Small numbers of immigrants, summer and autumn flights on the whole meager. Total number 1615, which is low for this species.
  6. *Cynthia cardui* (Linnaeus). Very small number of immigrants, the first of which was only observed on 6 June. Summer flight mediocre, autumn generation very small. Total number 473.
  7. *Issoria lathonia* (Linnaeus). Only one specimen was observed outside the dune area along the North Sea, where the species is indigenous. Here the spring generation was very small and late, but owing to the fine summer the two following generations were much better.
  8. *Acherontia atropos* (Linnaeus). Only four specimens.
  9. *Agrius convolvuli* (Linnaeus). Equally weakly represented: five specimens.
  10. *Macroglossum stellatarum* (Linnaeus). Immigrants from 3 July till 9 August, descendants from 12 September till 3 October. The total number of 27 is meager, but surpasses all totals since 1965.
  11. *Agrotis ipsilon* (Hufnagel). A small number of immigrants from 19 May till 10 July, descendants from 11 August till 31 October. Total number 58, the smallest since the counting of *ipsilon* started in 1956.
  12. *Helicoverpa armigera* (Hübner). One specimen captured on 10 July, forming the first record since 1962.
  13. *Macdunnoughia confusa* (Stephens). A few specimens of the first generation, summer brood much better, total 21, with the exception of two all in Limburg.
  14. *Autographa gamma* (Linnaeus). First record on 5 May only, a weak immigration during a long period. Probably owing to the warm summer large swarms in August, especially on flowering heaths. Estimated total is 475.000, making of 1975 the best *gamma* year after 1946.
  15. *Margaritia sticticalis* (Linnaeus). 16 specimens observed between 6 July and 30 September. 1975 is the best year but one for this species in the Netherlands.
  16. *Udea ferrugalis* (Hübner). Only one observation on 29 August.
  17. *Monophila noctuella* (Denis & Schiffermüller). Only 21 specimens between 6 August and 4 October, a very poor record.
  18. *Diasemia litterata* (Scopoli). One specimen of this great rarity in the south of Limburg on 7 July.
  19. *Plutella xylostella* (Linnaeus). First on 8 June only, last one on 4 November, peak on 14 August. Total 1168, poor, but much better than 1974.
- On the whole 1975 had a mediocre season notwithstanding the very fine summer, except of course for *Autographa gamma*. *Peridroma saucia* (Hübner) and *Orthonama obstipata* (Fabricius), which were not seen in 1974, were neither recorded in 1975.
- Amsterdam 1004, Plantage Middenlaan 64.